

ΑΝΤΡΕ ΑΝΤΟΥΑΝ

Ο ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΓΑΛΛΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Υπό Ε. ΣΕΕ

Έπι παρουσία του Ύπουργου τής Έθν. Ποιείας τής Γαλλίας, καθώς και πολλών άλλων προσωπικότητων έντοίχθηκε μία πλάκα άναμνηστική στο σπίτι του Άντουάν, που έζησε από το 1912 μέχρι το 1934. Μέ την εύκαιρία τής τελετής αυτής, ο γνωστός συγγραφέας και λόγιος Ed. Séé, ζωγράφος δρόματα το άξιόλογο πορτραίτο του μεγάλου άρτίστα Άντουάν ως έξης: «Έίπαν, μά δέν θά ζαναπούν ποτέ, άρκετά για όλα όσα το Γαλλικό Θέατρο όφειλε, όφείλει και θά χρωστά άίωνα στον Ιδρυτή του Έλευθέρου Θεάτρου, όχι μόνο γιατί ύπήρξε ο Ιδρυτής μίας φόρμας δραματικής έντελός καινούργιας, άλλα και γιατί χάρις σ' αυτόν καταργήθηκε αυτή ή άστοχη, παράλογη, και άδικη διακοπή τών σχέσεων και τής επαφής μεταξύ του θεάτρου και τής φιλολογίας. Οι συγγραφείς, ποιητές, μυθιοιογράφοι και γενικά κάθε άνθρωπος αυτού του έπαγγελματίας συμπεριφερόταν περιθωρητικά προς τους ανθρώπους του θεάτρου. Άφου αυτοί και μόνο, άν τους πιστεύουμε—κι' άν πιστεύουμε και τους διευθυντές τών θεάτρων—κατακροτούσαν μερικά μουσικά, μερικούς τύπους μυστηριώδεις για να έξασφαλίσουν την έξτυχία ενός έργου. Γιατί από τη μία μεριά ή φιλολογία κι' άπ' την άλλη το θέατρο ήσαν άδιάλλακτα.

Μά να, που τέλος έφτασε ο Άντουάν, και ζαφνικά, κατά την τόσο ουστή έκφραση του Ad. Thalasso, το θέατρο το κινούμενο άπ' τη ζωή, πήρε τη θέση του θεάτρου τής κινούμενης ζωής, που ο Σκριμπ κι' οι διάδοχοί του στάθηκαν δραστήριοι έργατες του. Έν τούτοις ο Άντουάν δέν άρκέθηκε να σταθεί έδω. Και την επομένη του προηγούμενου πολέμου, άφου πάλαψε σάν ένα καλό λιοντάρι επί είκοσι όλάκληρα χρόνια στο θέατρο Άντουάν κι' ύστερα στο Όντεόν, (τους αυτό νάνα και το παιθητικό σημείο τής καριέρας του), άφου το πλήρωσε ήρωϊκότατα μέ τον ίδιο τόν έαυτο του κι' έγινε κατά σειράν διευθυντής, ήθοποιός, έμφυχωτής, σκηνοθέτης κτλ., στο τέλος πέρασε άπό τ' άλλο μέρος τής ράμπας, και να, πήρε θέση ανάμεσά μας, για να έξασκοιυθήσει να οδηγεί, υπό την ιδιότητα του κριτικού, την καλή κι' ώραία μάχη, ίπρός όφελος του άγαπημένου του θεάτρου, που μακριά του δέν μπορούσε ούτε λεπτό να ζήσει.

Ήταν πραγματικά ώραίο και πολύ συγχρητικό το θέαμα να βλέπει κανείς τόν Άντουάν να παίρνει τη θέση του δίπλα μας, όταν βρίσκóταν πιά στο κατώφλι των έβροπηγμάτων του χρόνου. Κι' άπάνω σ' αυτό το πεδίο δράσεως όφελθηκε το κοινό, τους διευθυντές, τους

συγγραφείς, με μία μεγαλειώδη αθηνία, με μία μεγαλοπρεπέστατη άκτινοβολία, που ήγχαζε από την έντια μίας ύπερχρη ήθικής. Γιατί τόν αισθανόμαστε τόσο πλούσιο σε γνώσεις, που άπόχτησε από ένα τέτοιο παρελθόν, και τόσο άναζωπωμένο, δραστήριο και μαχητικό άκόμη.

Τό τι γίνóταν, ίδιος τή βραδιά τής γενικής δοκιμής, ήταν άπειράγαπο! Ό συγγραφέας— νέος ή γέρος λίγο ένδιαφέρει, — του κόλλαγε, του γίνóταν ταγάρι κυριολεκτικά, τόν ρωτούσε με μεγάλη άγωνία τί σκέπτεται για την έκβαση του έργου του, δέν ήσυχάζε και δέν εύχαριστιόταν να τόν βλέπει να κάθεται άπαθέστατα στην πολυθρόνα του, στο βάθος του θεωρείου του, με μία ρομαϊκή άπάθεια. Ο Άντουάν όμως δέν παραδινόταν καθόλου τόν νουίδαμε να κατέχεται από τη μαγία, τόν πόθο, τη δίψα μάλλον, του να καταλάβει να νουίσει καλά, να τά χονέψει όλα να μη τυχόν κι' άφήσει να του ξεφυγεί καμιά κρυφή όμορφιά του έργου που παρίσταναν. Φοβόταν όχι να μη γελαστεί στην κρίση του, άλλα να μην ξεγελαστεί άπό το έργο. Και πολλές φορές του συνέβαινε να εκλάβει για μουσικές κι' έξαιρετικές όμορφίες έκείνα που δέν ήταν παρά μονάχα σκετινοί λυρισμοί. Κι' όταν πάλι γελιόταν—πράγμα που συνέβαινε και σε μάς,—αυτό γίνóταν άπό τόν υπερβολικό του ζήλο και πόθο.

Αυτό όμως τόν οδηγούσε κάποτε σ' άστραποβόλες και κεραυνοβόλες άποκαλύψεις, που πρόσ στιγμήν τοδιναν μιά ύπερχρη πάνα στους συνάεβλους του τους πολύ λογικά άμερόληπτους. Γιατί αυτός όμολογούμενος πρέπει να πούμε, δέν διακρινόταν για άμεροληψία κι' άπροσοποληψία.

Έχε τις προτιμήσεις του, τις μνησικακίες του, τις έμπάθειές του, τις ίδιαιότερες μεροληψίες του, άπάνω στη μία ή στην άλλη κρίση του για ένα έργο. Μά ή συγγραφέας ήταν ή ήθοποιός ο έπικρινόμενος, συγκρατιόταν κι' έγκαρτερούσε άξιοπεπώς και παλληκαρία, χωρίς να ριφικονύουσει να διαμαρτυρηθεί ένάντια στην κρίση του δικαστή του, γιατί πραγματικά ήταν σπάνιο να μην έπαινε άρόγρητα την άποκατάστασή του πίσω. Ό δικαιοσύνη του Άντουάν μπορούσε μέν κάποτε να άργήσει, άλλα πάντα κατέληγε στο να έκδηλωθει με πλήρη δικαιοσύνη.

Και τέλος πάντων πόσο θά μπορούσαν να βαρύνουν αυτά τα κανυάδκια, τα πείσματα, τα χολιάσματα, οι μνησικακίες, αυτά τα χουμοριστικά πείραγματα, που ήσαν όλα χαρακτηριστικά σημάδια τής ίδιοσυγκρασίας του, άν ζυγίζονταν στη ζυγαριά μαζί με τόσα άλλα προσόντα, τόσο ούσιώδη και τόσο σκουδαία που είχε; Ποιός άνθρωπος άγάπησε ποτέ το θέατρο και την δραματική τέχνη μ' ένα τέτοιον έρωτα με μιά τέτοια άφοωση; Ποιός άλλος το έξυμμήρησε τόσο γενναία και με τόσους πολλούς τρόπους και μέσα; Ό συγγραφέας P. Weber έγραφε γι' αυτόν: «Ό Άντουάν, γυγίγει, πηδάει, άνασκρτάει, πέφτει στο νερό, και βγαίνει πάντα κτί».

Ή έκίνα αυτή, άν κι' είναι λίγο άνευλαβής, μ' άρείει πάρα πολύ. Όταν σκέφτεται κανείς τα άμέτρητα άριστουργήματα που έφερε σε φως κολυμπώντας στην

ΑΝΤΡΕ ΑΝΤΟΥΑΝ

τόχη και στην περιπέτεια. Κανένας όσο αυτός δεν είχε τό γούστο, την ανάγκη, τη δίψα της όμορφιάς και του νεωτερισμού στο θέατρο. Κανείς δεν έβουσίασε, δεν κυριάρχησε, δεν υπόταξε τόσο άποφασιστικά τό τέρας—κοινό! Όταν τόσοι άλλοι προκάτοχοι του δεν σκέφτονταν παρά πώς να τό κολακεύσουν δουλικότατα. Πόσες φορές δεν αναπόληρα τόν 'Αντουάν καθισμένο μέσ' στό θεωρείο του στό όμώνυμο θέατρό του, καί κατά τά διαλείμματα, περιτοιχιζόμενο από ένα κύκλο φίλων συγγραφέων, στενών θαυμαστών του, όταν παραδομένος σ' έναν οίστρο, σέ μία πληθωρική σκληρότητα κι' όμότητα θαυμαστή, ξεχειλίσει και ξεχνόταν σέ σαρκασμούς, ειρωνείες, έμμετρα σατυρικά αυτοσχεδίασματα, επιθέσεις και παραβολολογίες καταπληκτικές. Τί κρίσεις επιθετικές έκανε πάνω σ' αυτό ή σ' εκείνο τό έργο! "Άλλες χωρίς ειρμό, παράδοξες, λίγο ψεύτικες κι' άλλόκοτες, κι άλλες έξυπνότατες και γιομάτες χιούμορ. Κι' άν κάποτε άρνάταν την άξια τών δεκαπέντε ή είκοσι έργων πού ήταν πραγματικά άριστουργήματα κι' έχειροκροτήθηκαν κι' έπαιδοκίμαστηκαν από τό κοινό σάν τέτοια, αυτός και μόνος ήταν ίκανός ν' αποκαλώπει, ν' άνοψώσει, νά έξάρει, και νά βγάλει στην έπιφάνεια, ένα παραγνωρισμένο άριστούργημα και νά τό επιβάλλει στό κοινό! «Στενοχωριούνται—Έλεγε για τόν κόσμο—κι' όμως έρχονται και τό βλέπουν».

Αυτό τό διεπίστανε μέ μία άγριαη εύθυμία, τριβοντας τά χέρια του όταν έβλεπε ένα ώραίο έργο νά κρατά για πολύ τό πρόγραμμα και ν' αφέδουν οι εισπράξεις του. 'Αναμετρείστε και συλλογιστείτε τώρα την άπόσταση και τη διαφορά πού τόν χώριζε από τούς άλλους διεθυντές τών θεάτρων. Πώς λοιπόν νά κρατήσει κανείς κάκια αυτού τού άνθρώπου; Κι' έτσι στό τέλος καταλήγανε όλοι σ' αυτόν. 'Ο 'Αντουάν ως τό τέλος της ζωής του είχε την τιμή νά μνημιούσει και νά μη θησαυρίσει. Κι' ενώ την παραμονή τού πολέμου νέοι συγγραφείς, κριτικοί, ήθοποιοί, κυλούσαν μέ την ώραία λιμουζίνα τους στους δρόμους τού Παρισιού, αυτός πήγαινε μέ τό μετρό και πολλές φορές μέ τά πόδια στό θέατρό του.

Ζούσε από τη σύνταξη πού περίμενε νά του την πানে σ' αυτό τό φτωχικό σπιτάκι τ' άπαθανατιζόμενο σήμερα μέ την άναμνηστική πλάκα πού γράφει τ' όνομά του. Κάθε Κυριακή μόνο οι πιο διάσημοι συγγραφείς τούκαναν την τιμή νά τόν έπισκεφτούν και νά τόν περιτριγυρίσουν μ' ένα στοργικό σεβασμό, αυτόν τόν άπλό και καλοκάγαθο άνθρωπο, τό χωμένο μέσα στη χνουδάτη ρόμπα του. "Ως τά τελευταία του χρόνια ό συγγραφέας **François de Curel**, υπέβαλλε τρέμοντας στην κρίση του κάθε έργο του, προτού ριφκινούνει νά τό παρουσιάσει στό κοινό. Σάν δοξασμένο στεφάνωμα μιάς τέτοιας ώραίας ζωής, σ' αντίσταθμισια της ταπεινοφροσύνης του και τού σκεπτικισμού του, είχε πλήρη συνείδηση τού τί παρουσίαζε μπροστά στα μάτια μας.

Μιά μέρα μου λέει μέ τό γνωστό σκαπτικό ύφος του: «Κατά βάθος μόν ξεχνώ πώς είμαι κι' ό Φρούρραχος σας!» Μά ήταν μάλλον, ό Κοντοβενάεας (έτσι όνόμαζαν τό Μ. Ναπολέοντα) σ' όλους έμάς, τούς στρατιώτες, αξιωματικούς και στρατηγούς άκόμα, τού μεγάλο οπρατού τού θεάτρου».

Μετάφραση: Γ. ΠΛΟΥΤΗ